

Mihail Kogălniceanu – omul politic reformator

Tiberiu Horațiu Gorun*

Abstract: Mihail Kogălniceanu- personalitate politică de anvergură, prin activitatea și scrierile sale a contribuit semnificativ la făurirea României moderne, fapt recunoscut atât de contemporani cât și de succesorii săi. Considerat de Nicolae Iorga “începătorul României moderne”, Kogălniceanu s-a impus în opinia publică drept deschizător de drumuri, atât în viața publică, cât și în știința istoriei, de numele lui fiind legate principalele reforme înlăptuite în România în a doua jumătate a secolului al XIX- lea.

Cuvinte cheie: Mihail Kogălniceanu, România modernă, reforme, pașoptism,

Mihail Kogălniceanu – the reformist politician

Abstract: Mihail Kogălniceanu – a prominent political figure who, through his work and writings, contributed significantly to the forging of modern Romania, a fact recognised by both his contemporaries and his successors. Regarded by Nicolae Iorga as “the founder of modern Romania”, Kogălniceanu established himself in the public eye as a trailblazer, both in public life and in the field of history, his name being associated with the principal reforms carried out in Romania during the second half of the 19th century.

Keywords: Mihail Kogălniceanu, Modern Romania, reforms, the "Forty-Eighter" Movement

I. Mihail Kogălniceanu – reprezentant de frunte al curentului pașoptist

Este dificil de identificat riguros curentele de gândire conturate în țările române până la Revoluția de la 1848, mai curând putându-se observa interferințe între iluminism (chiar și tradiții ale clasicismului), romantism și pașoptism. Curentul pașoptist și-a pus o pronunțată amprentă asupra vieții culturale și gândirii politice o perioadă îndelungată – de la Tratatul de la Adrianopol (1829) și mult după izbucnirea Revoluției de la 1848, atât intelectualii, care au continuat ideile iluminismului și clasicismului, cât și romanticii și revoluționarii insistând pe întărirea spiritului epocii exprimat în idealul de unitate națională și independență. Simpatie pentru “clasele de jos” îndeosebi pentru țărănime; încredere în valorile naționale și tradiția istorică a poporului român; încredere în valoarea educativă a ideilor; o nouă concepție despre națiune, o concepție etnică, ce lua în

considerare toate categoriile sociale, inclusiv clăcașii, concepție ce o înlocuia pe cea juridică despre națiune, în care criteriile de apartenență erau rangul și averea.¹

De acum, spiritul epocii este definit prin termenul *Pașoptism*. “Două generații de intelectuali – cei care au îmbrățișat tradițiile Iluminismului și Clasicismului din secolul anterior, romanticii și revoluționarii preocupați de viitor – și-au pus amprenta asupra vieții culturale și gândirii politice din perioada cuprinsă între Tratatul de la Adrianopol (1829) și izbucnirea revoluției de la 1848. Între ele nu erau diferențe mari. Intelectualii din ambele generații erau energici, gata să se confrunte cu orice dificultate, oricât de mare ar fi fost aceasta. Entuziasmul lor, adesea naiv, înaltul sentiment patriotic, proiectele grandioase și ambițiile își aveau obârșia în spiritul epocii, definit cel mai bine prin termenul *pașoptism*. Acești intelectuali erau influențați de un singur ideal atotcuprinzător – acela de a scoate România din starea ei de înapoiere și de a o introduce în circuitul valorilor occidentale”.²

Printre aceste personalități de înaltă ținută intelectuală și angajate în transformarea din temelii a României pe calea modernizării, trebuie obligatoriu enumerate : Ion Heliade Rădulescu (autorul lucrării *Gramatica Românească*, “manual școlar” al viitorilor revoluționari, Dinicu Golescu, Stanciu Capățâneanu, cofondatori alături de Heliade Rădulescu ai Societății literare), Ion Câmpineanu, C. Foca (coîntemeietori ai Societății filarmonice), Dumitru și Ion. C. Brătianu, C. A. Rosetti, Nicolae Bălcescu, Simion Bărnuțiu, Vasile Alecsandri, Gheorghe Barițiu, Timotei Cipariu, A.C. Golescu, Mihail Kogălniceanu și alții. Toți contribuie la formarea proiectului României moderne (suportul stării de spirit pentru o perioadă îndelungată), prin acțiunile întreprinse, contribuind decisive la făurirea statului român modern, intrând cu toții în conștiința publică a vremii.³ Formați la marile universități din Franța (unde, spre exemplu, frații Brătianu intră în contact cu doctrina marxistă), Italia sau Germania (precum Kogălniceanu, care își structurează întreaga gândire cultural și politică pe rigoare și raționalitate strategică) acești intelectuali vor reprezenta filonul fundamental al modernizării țării.

II. Mihail Kogălniceanu – reformatorul, deopotrivă apreciat și contestat în epocă

Discipoli ai Franței și Germaniei, tinerii fii de boieri, devin mentorii neamului nostrum, Mihail Kogălniceanu remarcându-se prin activitatea sa

---

* Prof. univ. dr. habil., Universitatea “Constantin Brâncuși” din Târgu-Jiu; email: gorunhoratiu@yahoo.com

¹ A se vedea Adrian Gorun, *Libertatea între concept și realitate*, Editura Argument, Cluj – Napoca, 2002.

² Mihai Bărbulescu, Dennis Deletant, Keith Hitchens, Ștefan Papacostea, Pompiliu Teodor, *Istoria României*, Editura Enciclopedică, București 1998, p. 365

³ A se vedea Horațiu Tiberiu Gorun, *Opinia publică și omul politic român (1866-1918)*, Editura Niculescu, 2007, pp. 89-93.

îndelungată de a direcționa diverse curente din literatură, istorie și filosofie spre o cultură coerentă prin toți sciiitorii grupați în jurul *Daciei literare*, revistă fondată de el la Iași în 1840. Numele era simbolic pentru scopul urmărit de Kogălniceanu și colegii săi, anume promovarea sentimentului de unitate din rândul tuturor românilor care trăiau în intervalul granițelor istorice ale Vechii Dacii, prin cultivarea unei literatură autentice naționale. Acum se conturează marile personalități politice care construiesc proiectul României moderne, multe dintre ele nefiind doar teoreticieni și formatori de opinie, ci participanți activi la viața politică. Ideile acestor minți luminate au fundamentat programul politic și s-au cristalizat în opinia publică, însoțind evenimentele istorice de mare importanță.⁴

Deși elitele culturale și politice de la 1848 au fost fascinate mai ales de Franța, “patria mării idei”, remarcându-se ca o generație mesianică ce se “simțea solidară cu națiunea”, nu poate fi trecut cu vederea filonul german reprezentat îndeosebi de Mihail Kogălniceanu, format la școala superioară dintr-o țară aflată în plin proces de afirmare în spațiul european al vremii.⁵

Încă din anul 1840, pe când fonda la Iași *Dacia literară*, Kogălniceanu se remarcă prin ideea militantă de a promova „sentimentul de unitate și de menire în rândul românilor ce trăiau în interiorul granițelor istorice ale Vechii Dacii printr-o literatură autentic națională”⁶, insistând pe caracteristica esențială a acestuia: nevoia imanentă de a oglindi trăsăturile seculare ale poporului român, exact cum apăreau ele în istorie și în tradiția populară, folosind ca resurse de “inspirație experiența istorică și aspirațiile actuale ale propriului popor”.⁷

Relevanța rolului jucat de M. Kogălniceanu în cultura, știința istorică și politica românească stă și în modul în care personalitățile de frunte ale acestei perioade istorice se raportează la el. Astfel, Nicolae Iorga se consideră continuatorul ideologiei politice a lui Kogălniceanu, consemnând că acesta a fost “începătorul culturii românești moderne, gânditorul care a văzut limpede România liberă și întreagă”, respectiv “cel mai mare conducător cultural și politic pe care l-au avut românii în epoca modernă”.⁸

La rândul său, Octavian Goga îl omagia ca fiind “cel dintâi creier organizat în sens modern, care primește și el aborează problemele continentului din vremea lui, pentru a le pune de acord cu interesele naționale”.⁹

Imaginea sa de om politic se construiește, în principal, prin activitatea sa de reformator, de initiator și formator al unor programe de reformă care au fundamentat construirea României moderne; reformele pe plan intern au fost

---

⁴ *Ibidem*, p. 88.

⁵ Catherine Durandin, *Discurs politic și modernizare în România (sec XIX-XX)*, Presa Universitară Clujeană, 2001, p. 8.

⁶ Adrian Gorun, op.cit., pp. 205-206.

⁷ Mihai Bărbulescu ș.a., op. cit., p. 367.

⁸ Marin Nedelea, *Istoria României. Compendiu de curente și personalități politice*, editura Niculescu, București, 1994, p. 167.

⁹ Horațiu Tiberiu Gorun, *Repere imagologice și radiografii sociale*, Editura Niculescu, 2007, p. 129.

completate de o” intensă și semnificativă activitate diplomatică, ce promova idea independenței naționale, fapt ce i-a oferit un mare prestigiu în cercurile diplomatice”.¹⁰

De altfel, consemnările contemporanilor privind activitatea lui Kogălniceanu atât în plan intern, cât și în plan extern sunt semnificative în ilustrarea direcțiilor reformatoare ale activității lui publice. Așa, de exemplu, Victor Bilciurescu insistă pe complexitatea personalității politice a lui M. Kogălniceanu: Zic Kogălniceanu, fiindcă, după umila mea părere n-a existat decât un singur Kogălniceanu, Mihalache, tot așa cum nu a existat decât un singur Napoleon, un singur Rostand, un singur Iorga. Figura cea mai proeminentă din viața noastră publică de pe timpul domniilor lui Cuza și Carol I, figură rămasă în istoria acestui neam, de pe vremea celor mai însemnate și hotărâtoare înfăptuiri naționale: secularizarea averilor mănăstirești, împrăștierea, dezrobirea țăganilor, desființarea reglementării bătăii, partizanul hotărâtor al războiului Independenței, delegatul țării la Congresul de la Berlin. Profesor universitar de istorie, membru al Academiei de la întemeierea acesteia; ministru de externe și de câteva ori șef de guvern, șef al vestitei opoziții unite alături de Dumitru Brătianu, pe Mihail Kogălniceanu îl revendicau când liberalii, când conservatorii, pe temeiul faptului că figurase în guverne atât liberale, cât și conservatoare. Adevărul este altul: singur chiar în Parlament (Senat) când atrăgându-I atenția lui Brătianu că se făcuse vinovat de un act nepolitic, iar Brătianu i-a amintit că se găsea și el pe banca ministerială, Kogălniceanu i-a ripostat: “am stat pe aceeași bancă, e adevărat; dar să-mi servesc țara, nu partidul”.¹¹

În vremea lui, Kogălniceanu a fost singurul roman cunoscut în centrele diplomatice din străinătate și se bucura acolo, ca și în țară de prestigiu.

Deși aparent amplă, această prezentare a personalității marelui om politic și cărturar, evidențiază rolul esențial înfăurirea statului nostru modern. Surprinzând, cu oarecare entuziasm, portretul lui Kogălniceanu, V. Bilciurescu nu se oprește asupra ilustrelor discursuri parlamentare rostite de marele om politic, fie cu ocazia unor evenimente cruciale pentru istoria neamului, fie în disputele cu alte personalități relevante ale vremii. De altfel, portretul politic al lui Mihail Kogălniceanu nu poate fi complet fără a-i ilustra ipostaza sa parlamentară, remarcată de contemporani, sub egida teatralității discursului politic. Această caracteristică poate fi scoasă la lumină prin comparație cu discursul lui Barbu Catargiu, comparație ce ilustrează, în cazul lui Kogălniceanu, personalitatea, consecvența și teatralizarea, pe când în cazul lui Catargiu, strictețea rigorii, chintesenta elaborării și raționalitatea. De altfel, în cea de-a doua parte a secolului al XIX-lea, marea dispută dintre cei doi a avut ca obiect problema împrăștiării țăranilor. Kogălniceanu, în discursul din 25 mai 1862, *Despre îmbunătățirea soartei țăranilor* a spus: „Exordiul, această parte introductivă merită să capteze

---

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ Victor Bilciurescu, *București și bucureșteni de ieri și de azi*, Editura Universul, București, 1945, p.160.

<<benevolența>> publicului era foarte extins, deoarece reforma pe care Kogălniceanu încerca să o impună era foarte nepopulară printre marii proprietari de pământuri. Din același motiv, tonul era <<când al unui revoltat, când al unui înțelept>>. Cu alte cuvinte, pe lângă teatralitatea gesturilor largi ale lui Kogălniceanu, era nevoie de o strategie care să acționeze atât pe plan rațional (în același scop a apelat la <<procedeul aglomerării argumentelor>>), cât și pe plan afectiv (adesea erau prezente <<ironia și patetismul vorbitorului>>). În scenariul lui, această dimensiune afectivă juca un rol de prim ordin, deoarece, spre deosebire de cea rațională, ea nu putea fi supusa corect argumentelor”.¹²

Agglomerând argumente, Kogălniceanu a apelat la analogii cu claca din Franța și Polonia, exemplificând cu argumente din Regulamentul Organic privitoare la dreptul țăranilor de a părăsi satul de care aparțineau, apelând, concomitent, la documente de arhivă (anafore, hrisoave, etc.) pentru a dovedi dependența de facto a țăranilor, în ciuda desființării ei în Valahia și Moldova chiar la mijlocul secolului al XVIII-lea.

Indignat profund de verdictul proprietarilor prin care le lua țăranilor două treimi din pământul pe care îl munceau în schimbul eliberării, Kogălniceanu a exclamat: „, sărmani țărani! Ei până acum aveau în spinare un singur sac; acum, ca îmbunătățire am voi să le punem pe umere doi saci ”.¹³ La fel precum Kogălniceanu, Barbu Catargiu a apelat la „demnitatea și mândria deputaților” care nu aveau motive să tolereze ca țăranii moldoveni și munteni să aibă o viață sub nivelul țăranilor din Bucovina, Basarabia și Transilvania ce se aflau sub stăpânire străină, sintetizând: “să fim bărbați, să mergem pe posibilitate și să lăsăm la o parte poeziile”¹⁴ . În acest mod și-a contracarat Barbu Catargiu adversarul politic, constatându-se rolul valoarea națională a discursului acestui om politic.

De altfel, încă din discursul ținut în ședința Camerei din 17 iunie 1859 – Rolul vechei noastre boierimi (publicat în volumul *Discursuri parlamentare* 1859-1862), Catargiu își mobiliza contemporanii “a păși cu înțelepciune, căci un act imprudent și prea cutezător ne-ar duce la pieire” (p. 157) “Steaua polară” după care se orienta el o reprezenta adevărul, așa cum o mărturisea la începutul primului discurs din Legea rurală.

Trebuie recunoscut că adevărul invocat de Barbu Catargiu era adevărul abstract al legii, originea sa nobiliară făcându-l cel puțin receptiv la subiectivitatea (contextuală) cu care legislația referitoare la țărani se aplica, scenariul discursurilor lui fundamentându-se în pure argumente juridice, economice și politice. De aceea: “Era firesc ca spiritul rațional al discursului lui Catargiu să-l acuze pe Kogălniceanu de a fi furat mintea ascultătorilor. Apoi, el a teatralizat discursul lui Kogălniceanu îngroșându-i liniile directoare. Așa a ajuns să spună despre el că <

---

¹² Tiberiu Horațiu Gorun, *Repere imagologice și radiografii sociale*, Editura Niculescu, 2007, p. 130.

¹³ Discursul *Îmbunătășirea soartei țăranilor*, Mihail Kogălniceanu, Opere III, Oratorie I, partea a-II-a (1861-1864), Editura Academiei RSR, București, 1987, p. 193.

¹⁴ Barbu Catargiu, *Legea rurală*, primul discurs susținut în ședința Camerei din 29 mai 1862, vol. *Discursuri parlamentare* (1859-1862), Editura Minerva, București, 1914, p. 342.

stigmatizat> proprietatea, pentru a sanctifica principiile lui Proudhon, acela care considera proprietatea o <hoție>”¹⁵.

Logica intrinsecă a raționamentului, propusă Barbu Catargiu era menită a-l amuza pe Kogălniceanu de a fi selectat “tendențios” informația, în așa fel încât să evedențieze că el nu a invocat deloc actele de vânzare ale țăranilor care, cândva, fuseseră proprietari. Dar trebuie ținut cont de un aspect esențial: Kogălniceanu a știut să-și completeze accentele rationale în discursul lui cu accente patetice, de mare intensitate afectivă, care aveau un impact major asupra opiniei publice.

Portretul lui Mihail Kogălniceanu nu poate face abstracție de principalele etape ale activității lui politice, articularea biografiei sale, cu mari înfăptuiri reformatoare în societatea românească, reperându-l ca o prezență constantă și relevantă în opinia publică românească.

III. Kogălniceanu – omul politic cu realizări de excepție

Mihail Kogălniceanu, născut la Iași, “cu o moștenire sufletească ce a determinat nu puțin aptitudinile lui politice și intelectuale, dezvoltate prin un talent viguros și prin o educație aleasă”¹⁶, primul născut din cei zece copii ai serdarului Ilie Kogălniceanu și ai Catincăi Stavilă, a fost un reper de prim rang al modernizării tânărului stat roman. După studii începute la Iași cu renumiți profesori particulari, continuate la pensionul domnului Cuenim Foure și la Institutul francez de la Miroslava, pleacă în 1834 la studii la Luneville din Paris, își continua studiile la Berlin (unde audiază cursurile de drept și de istorie predate de mari profesori Fr. Savigny, Leopold Ranke ș.a.), perioadă în care publică în Germania primele lui încercări științifice (cu referință la limba muntenilor și moldovenilor – 1837- și la istoria, obiceiurile și limba țăganilor. În același an publică lucrarea sa de valoare *O istorie a Munteniei, Moldovei și românilor de peste Dunăre*- vol 1 care cuprindea perioada dintre 1241-1792). Revine în Moldova în 1838, fiind numit locotenent aghiotant și apoi căpitan al domnitorului Mihail Sturdza, perioadă ce-l face cunoscut printr-o bogată activitate publicistică (editează *Alăuta românească*- 1838, *Dacia literară* – 1840, *Arhiva românească între 1840-1841*, 1845, *Foaia sătească a principatului Moldovei* -1841, *Propășirea* – 1844).

Inițiază, concomitent, primul curs de istorie națională (1843) la Academia Mihăileană și pune bazele repertoriului dramatic românesc, în calitate de membru al Direcției Teatrului Național al Moldovei (1840-1842).

Personalitate consecventă, cu respectul permanent al principiilor însușite încă din perioada în care se forma prin studii solide în universitățile europene, Kogălniceanu a intrat, inevitabil, în conflict ideatic cu contemporanii. De exemplu, a intrat în conflict de idei cu domnitorul Mihail Sturdza (1834-1849), plecând

---

¹⁵ Tiberiu Horațiu Gorun, *ibidem*, p 131-132; vezi și Discursuri parlamentare, p. 341.

¹⁶ Dimitrie Onciul, *Mihail Kogălniceanu, Memoriu la centenarul nașterii lui*, București, 1918, p. 5.

inițial în Valahia (1845) , apoi la Paris, unde se înscrie în *Societatea studenților români*, care se afla sub patronatul înalt al poetului Lamartine. După un sejur în Spania, ajunge în țară (1847), participând la mișcarea revoluționară din Moldova, devenind membru în comisia ce trebuia să redacteze programul de revendicări (alături de alte 15 personalități moldave).

“Dat în urmărire, după înfrângerea revoluției din Moldova (se ofereau pe capul lui 500 de galbeni și un rang de boierie), Kogălniceanu, travestit în călugăr, trecea în Bucovina unde, după un periplu prin Viena și Paris, revenea și redacta, alături de frații Hurmuzachi, vestitul program revoluționar inspirat de cel din Muntenia și numit *Dorințele partidei naționale din Moldova* .”¹⁷

În 1849 revine din exil, fiind angrenat (în timpul noului domn Grigore Alexandru Ghica) în diverse acțiuni precum: redactarea Codului civil, întemeierea Băncii de stat a Moldovei, și exercitând diverse funcții. Nu întrerupe însă activitatea culturală, publicând diverse izvoare istorice și inițiind (din 1855) tipărirea ziarului *Steaua Dunării*, care între anii 1856-1858 apărea la Bruxelles sub denumirea *L’Etoile du Danube*, devenind stindardul unirii Principatelor. El participă activ la unire, fiind un membru de excepție al Divanului Ad-Hoc, unde prezintă un proiect de rezoluție ce cuprinde programul unioniștilor moldoveni. “ Devenit membru al Adunării Elective a Moldovei (1858), a renunțat la candidatura domnească și a susținut alegerea ca domn a colonelului A.I.Cuza (1859). Apropiat al acestuia, are o carieră rapidă, fiind numit membru al Comisiei Centrale de la Focșani (1859) ocupând apoi diverse portofolii în guverne din Moldova, inclusiv demnitatea de Prim ministru al Principatelor Unite între 1863-1865).”¹⁸

Reformele inițiate și promovate din timpul lui Cuza (secularizarea, reforma rurală, a instrucțiunii, adoptarea Codului civil, al Codului penal și a unei noi Constituții) i-au sedimentat imaginea în opinia publică, însă l-a și aruncat în dizgrația domnitorului. După o vizită a domnitorului în Oltenia nelăsat să se explice, în februarie 1865 Kogălniceanu demisionează, precizând în scrisoarea de demisie: “depunând respectuos în mâinile Înălțimei Voastre demisiunea mea, eu mă retrag cu desăvârșire în viața privată ....Vă rog dar să nu credeți că, ca mulți alții, voi reintra în rândurile opozițiunii.... Punând astăzi capăt carierei mele politice, eu prin aceasta tot nu uit amiciția ce mulți ani m-a legat cu Colonelul Cuza, nici devotamentul nealterabil ce am avut pentru Domnul Alexandru Ioan I în toate ocaziunile dependente de mine“.¹⁹

Nu se poate afirma, fără rezerve, că Mihail Kogălniceanu nu și-a respectat angajamentul din demisie, chiar dacă urma, încă să strălucească în viața politică. Drept dovadă, nu participă la înlăturarea domnitorului (1866), retrăgându-se, sub presiune, pentru un timp, din viața politică. Ulterior avea să constate cu mâhnire că

---

¹⁷ Tiberiu Horațiu Gorun, *Repere imagologice și radiografii sociale*, Editura Niculescu, 2007, p. 133.

¹⁸ *Ibidem*, p. 134.

¹⁹ Augustin ZN Pop, *Pe urmele lui Mihail Kogălniceanu*, Editura Sport-Turism, București, 1979, p. 213.

“ și boierii și roșii (liberalii) și-au dat mâna ca să mă șteargă din rândul celor vii, boierii pentru că le-am scos țărani din ghiare, roșii pentru ce am făcut fără dânșii ( ) ceea ce ei voiau a face fără mine.”²⁰

Devenit deputat (1866), Kogălniceanu avea să dețină diverse portofolii în guvernele autointitulate liberale : membru fondator al coaliției de la Mazar-pașa (1875- crearea Partidului Liberal) trece o perioadă la disidența condusă de Dumitru Brătianu (Partidul Liberal Democrat) iar după participarea la Coaliția Unită, care avea să răstoarne de la putere guvernul liberal al lui IC Brătianu (1876-1888) unde, în calitate de ministru de externe semna Convenția româno-rusă, prin care permitea trupelor ruse trecerea pe teritoriul României, proclama în Adunarea Deputaților independența României (9 Mai 1877). Tot în calitatea de ministru de externe, participa la Congresul de pace de la Berlin (1878) care recunoștea “neatârnuarea” câștigată pe front. “Mai mult, între 1880-1881, fiind ministru plenipotențiar al României la Paris, reușea să obțină notificarea prin care Franța recunoștea independența țării sale.”²¹

În 1868 este ales membru titular al Societății Academice Române, devenind președintele secției istorice (1869-1879, reales în 1891). Spre sfârșitul vieții, devenind președintele Societății “bolnav de astm și inima, suferind de hipertensiune și alte <betșuguri>, Mihail Kogălniceanu pleca, în 1891 la Paris pentru a se opera, a 11 oară, de calculi renali, boala care îi făcea viața insuportabilă. Inima avea să-I cedeze, pe masa de operație, în urma anesteziei cu cloroform.

IV. Concluzii

Mihail Kogălniceanu este un reper incontestabil în modernizarea României, fapt evidențiat inclusiv de contemporanii săi. Astfel, în discursul de recepție la Academie, A. D. Xenopol, un alt mare istoric, declara: “ Literator distins, istoric fruntaș, mare orator și încă mai mare om de stat, Mihail Kogălniceanu a fost una din acele naturi alese ce greu încap câte două alătura în un veac. În decursul întregii sale vieți, Kogălniceanu a urmărit o singură idee: înălțarea neamului său.”

Înspirându-se din filosofii sociale ale vremii și din ideile mobilizatoare ale liberalismului. M. Kogălniceanu, pe care N Iorga îl considera “un om genial, cel mai mare conducător cultural și politic pe care l-au avut românii în epoca modernă”, a fost, neîndoielnic un mare gânditor și om politic al secolului său, unul din creatorii României moderne, iar “prin elevația, limpezimea și consecvența programului său”, unul dintre cei mai importanți.

---

²⁰ Alexandru Zub, Mihail Kogălniceanu, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984, p. 80.

²¹ *Ibidem*.

Bibliografie

1. Bărbulescu Mihai, Deletant Dennis, Hitchins Keith, Papacostea Ștefan, Teodor Pompiliu, *Istoria României*, Editura Enciclopedica, București, 1998.
2. Bîlculescu Victor, *București și bucureșteni de ieri și azi*, Editura Universul, 1945.
3. Durandin Catherine, *Discurs politic și modernizare în România (sec XIX-XX)*, 2001.
4. Gorun Adrian, *Libertate concept și realitate*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2002.
5. Gorun Tiberiu Horațiu, *Opinia publică și Omul Politic Român (1866-1918)*, Editura Niculescu, București, 2007.
6. Gorun Tiberiu Horațiu, *Repere imagologice și radiografii sociale*, Editura Niculescu, București, 2007.
7. Gorun Tiberiu Horațiu, *Modernizarea României (sec. XIX-XX). Repere fundamentale*, Editura Academica Brâncuși, Târgu-Jiu, 2015.
8. Iorga Nicolae, *Doctrina națională*.
9. Kogălniceanu Mihail, *Opere*, III, *Oratorie*, I, partea a-II-a (1861-1864), Editura Academiei R.S.R., București, 1987.
10. Nedelea Marin, *Istoria României. Compendiu de curente și personalități politice*, Editura Niculescu, București, 1994.
11. Catargiu Barbu, *Legea rurală*, vol. *Discursuri parlamentare (1859-1862)*, către Petre V Hameș, Editura Minerva, București, 1914.
12. Onciul Dimitrie, *Mihail Kogălniceanu, Memoriu la centenarul nașterii lui*, București, 1918.
13. Pop ZN Augustin, *Pe urmele lui Mihail Kogălniceanu*, Editura Sport-Turism, București, 1979.
14. Zub Alexandru, *Mihail Kogălniceanu*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984.